

FOKUSDEL STRATEGIRAPPORT MAJ 2023

Kinas strävan efter herravälde

Djupdykning i konflikten mellan Kina och Taiwan

Kinas strävan efter herravälde

Den spända situationen mellan Kina och Taiwan har länge varit en av de mest oroande konflikterna i Asien. Kina, som länge har haft en strävan att upprätta ett herravälde i sitt närområde, betraktar Taiwan som en del av Kina, medan Taiwan, eller "Republiken Kina" som är det officiella namnet, bedyrar sin självständighet och ser sig som det sanna Kina. Medan Kina fortsätter att spänna musklerna och skicka hotfulla signaler till Taiwan, har denna konflikt också en stor påverkan på världsekonomin. Taiwan huserar nämligen många av de mest avancerade fabrikerna för halvledare, som används i allt från datorer och mobiltelefoner till bilar och avancerade vapensystem. Det allt mer hotfulla tonläget från Kina gör såväl investerare som geopolitiska analytiker oroade för att vi håller på att bevittna upptrappningen till ett krig mellan världens två största ekonomier. Vi tar en djupdykning i hur konflikten ser ut och vad effekterna av den kan bli ur ett svenskt perspektiv.

Långdragen konflikt ligger till grund

Efter att kommunisterna under Mao Zedong segrade över nationalisterna under Chiang Kai-shek i det kinesiska inbördeskriget flydde nationalisterna till Taiwan och etablerade där en separat regering. Detta skedde 1949, samma år som Folkrepubliken Kina utropades i fastlandskina.

Nationalisterna, som då kontrollerade Taiwan, såg ön som sin sista fästning och ett möjligt utgångsläge för en framtida återerövring av fastlandskina. De byggde upp en ny regering och etablerade sig som en självständig stat på ön. Chiang Kai-shek blev president i den nya Republiken Kina, som fortsatte att betrakta sig som den rättmätiga regeringen över hela Kina, inklusive fastlandet.

Under de första åren efter flykten till Taiwan var situationen mycket instabil, och Nationalistregeringen var tvungen att kämpa mot upproriska grupper och kommunistiska gerillarörelser. Med tiden lyckades de dock stabilisera situationen och bygga upp en fungerande stat på ön.

Sedan dess har Taiwan utvecklats till en av Asiens mest framgångsrika och välutvecklade ekonomier, med en stark IT-sektor och en hög levnadsstandard.

Kinas avsikter ifrågasätts

Kina har dock blivit allt mer hotfulla mot Taiwan på senare tid. Man vidhåller sin så kallade "Ett Kina"-politik, som går ut på att det finns och alltid har funnits endast ett Kina, som representeras av Folkrepubliken Kina på den internationella arenan och leds av Kinas kommunistiska parti. Som en del av denna politik vill man också återförena Taiwan med fastlandskina. Man har uttryckt en önskan om att detta ska ske på fredlig väg, men samtidigt varnat för att man inte kommer tveka att ta till våld om det krävs. Bland annat har det rapporterats om att Kinas president och kommunistpartiets generalsekreterare Xi Jinping beordrat Kinas militär att vara redo för en fullskalig invasion av Taiwan år 2027.

Ett annat viktigt årtal som satts ut är 2049, Folkrepubliken Kinas 100-årsjubileum. Till detta firande har man från Kinas håll många stora målsättningar som går i en mer eller mindre imperialistisk anda. Utöver att man ämnar ha återförenats med eller annekterat Taiwan, beroende vems perspektiv man har, ryms inom denna plan även saker som att öka sitt inflytande främst i Asien men även i övriga världen, att sprida kinesisk kultur och det kinesiska språket världen över samt att bli en ledande teknologisk och ekonomisk supermakt.

Även om man inte uttryckligen sagt det från officiellt kinesiskt håll så har den enorma ökningen av Kinas försvarsbudget lett till spekulationer om att strävan efter att bli en global supermakt, eller kanske till och med den globala supermakten, framför allt inte gäller teknologi eller ekonomi, utan att ambitionen snarare är att etablera sig som den ledande globala militära supermakten. Vad som i alla fall är tydligt är att man eftersträvar ett herravälde i sitt närområde, och att man bedömer sig själva ha rätt att utöva ett stort inflytande, precis som Ryssland bedömer sig ha denna rätt i Ukraina.

När man kritiserar Kinas imperialistiska anda görs ofta jämförelser med USA, där vissa hävdar att de är än värre. En viktig skillnad är dock att länderna i Kinas närområde ofta välkomnar amerikanska militärbaser på sin mark, då de uttryckligen oroar sig för kinesisk aggression. Detta går att ställa i kontrast med Kanada och Mexiko, som knappast skulle välkomna kinesiska militärbaser på sin mark, och ännu mindre skulle motivera detta med att de är oroliga över att USA ska invadera dem.

Taiwans "kiselsköld"

Det överlägset största taiwanesiska bolaget är Taiwan Semiconductor Manufacturing Company, även känt som TSMC. Bolaget utgör nästan halva marknadsvärdet av Taiwanbörsen och är även noterat på New York Stock Exchange. Det är även världens näst största halvledarföretag sett till marknadsvärde.

Med TSMC som fanbärare har Taiwan blivit världens främsta halvledarproducent. Över 60 procent av alla världens halvledare produceras i Taiwan, och ser man endast till de mest avancerade halvledarna så produceras hela 90 procent av dessa i Taiwan. Design och produktutveckling av halvledare samt utveckling och produktion av maskinerna som används i produktionen sker dock ofta annorstädes. Amerikanska Nvidia, som även råkar vara världens högst värderade halvledarföretag och är marknadsledande vad gäller chipdesign, samt nederländska ASML som gör litografimaskinerna som används i produktionen av halvledare, är två exempel på bolag i andra delar av värdekedjan. Fabriker inom den del av värdekedjan som TSMC och andra taiwanesiska bolag har specialiserat sig på brukar kallas för gjuterier.

TSMC är världens överlägset största halvledargjuteri, med en marknadsandel på över 50 procent.

Halvledare används i allt från mobiltelefoner, datorer och tv-apparater till elbilar, medicinsk utrustning, satelliter och vapensystem. Ju mer avancerade halvledare man har tillgång till, desto mer avancerad utrustning kan man bygga inom samtliga ovan nämnda kategorier. Därför är det lätt att förstå varför förmågan att producera avancerade halvledare är så pass eftertraktad. Denna förmåga brukar kallas för Taiwans "kiselsköld".

Kiselskölden har två viktiga aspekter att ta hänsyn till. Den första rör Kinas beroende av taiwanesiska halvledare. Då Kina själva inte lyckats etablera någon konkurrenskraftig halvledarproduktion så är de beroende av taiwanesiska leverantörer för att deras egen industri ska fungera.

Halvledarproduktionen är mycket komplicerad, vilket innebär att Kina i händelse av en invasion inte direkt skulle kunna ta över produktionen, utan det skulle krävas stora tidsmässiga och ekonomiska investeringar för att effektivt kunna driva fabrikerna. Dessutom kräver fabrikerna många insatsvaror som i första hand levereras av USA, och i andra hand av länder som är vänligt inställda till USA, vilket skulle försvåra kinesisk drift av fabrikerna ytterligare. Exakt hur lång tid det skulle ta för Kina att starta upp produktionen är förstas omöjligt att säga, men det är tydligt att det i dagsläget vore ett stopp som skulle leda till stor skada på Kinas ekonomi.

Det ligger även i västvärldens intresse att ha en intakt leveranskedja av halvledare, vilket är den andra aspekten av kiselskölden. Såväl ur ett ekonomiskt som ett säkerhetspolitiskt perspektiv så är västvärlden i allmänhet och USA i synnerhet beroende av Taiwans halvledarindustri. Så länge detta beroende består är man sannolikt benägen att gå ganska långt för att säkerställa leveranserna från amerikanskt håll, vilket även innefattar militär assistans.

USA:s roll i konflikten

USA står tydligt på Taiwans sida i konflikten, även om de saknar officiella diplomatiska relationer med Taiwan. USAs president Joe Biden har vid flertalet tillfällen starkt antytt att USA skulle hjälpa till att försvara Taiwan mot en kinesisk invasion, även om den officiella linjen består av så kallad "strategisk otydlighet". Detta bygger på att Kina inte ska veta vad konsekvenserna blir om man väljer att iscensätta en invasion. Målsättningen med det här är att Kina inte ska vilja riskera ett fullskaligt krig med USA, och därför backa från sina planer att med våld införliva Taiwan i Kina. Om Kina väljer att fullfölja sina planer finns det nämligen en överhängande risk för en militär konfrontation mellan världens två största militära makter.

Som tidigare nämnt har USA, och egentligen hela övriga världen, ett intresse i att halvledarproduktionen inte ska hamna enkom i kinesiska händer. Utöver de förödande ekonomiska effekterna skulle det innebära att USA:s militärteknologiska utveckling var beroende av Kinas välvilja. För att förebygga detta har USA börjat ge stora subventioner för utbyggnad av gjuterikapacitet i USA. Inom några år väntas man kunna gjuta den mest avancerade typen av halvledare i omfattande utsträckning.

Detta innebär att beroendet av Taiwan minskar, vilket är viktigt för USA och Europa ur ett ekonomiskt och säkerhetspolitiskt perspektiv. För Taiwans del så innebär detta dock en risk. Om världens beroende av deras produktionsförmåga bedöms av många vara deras främsta försvar mot en eventuell kinesisk invasion, och ju mindre benägna USA blir att hjälpa till att försvara Taiwan från Kina, desto mer benägna blir också Kina att faktiskt landsätta en invasion.

Försvar av Taiwan ett försvar av demokratin

Halvledarproduktionen är dock inte det ända skälet till att ett fritt och demokratiskt Taiwan är att föredra över ett Taiwan som införlivas i Kina. Kina har de senaste åren byggt konstgjorda öar i Sydkinesiska havet, och flera av dessa öar har man omvandlat till militärbaser. Somliga av dessa baser är även byggda på internationella eller omstridda vatten.

Med kontroll över Taiwan skulle Kinas militära förmåga i Sydkinesiska havet stärkas markant. Detta vore mindre av ett problem om det inte vore för det faktum att man redan har agerat aggressivt mot fartyg från andra länder som ligger vid Sydkinesiska havet, såväl militärfartyg som civila fartyg så som fiskebåtar. Dessutom fraktas varor för över 5 biljoner dollar genom dessa vatten varje år.

Vidare skulle det även stärka Kinas militära förmåga i Östkinesiska havet, där det finns öar som både Kina och Japan gör anspråk på. Öarna har historiskt kontrollerats av Japan, men under 1970-talet började Kina göra anspråk på dem. En ökad kinesisk militär närvaro kring dessa öar skulle öka spänningarna mellan Kina och Japan. Om Kina kontrollerade Taiwan skulle således även risken för en direkt militär konfrontation mellan Kina och Japan öka.

USA, Taiwan, Japan och övriga länder i Kinas närområde är sannernligen inte felfria. En viktig skillnad är dock att många av länderna som drabbas av Kinas aggression i Syd- och Östkinesiska havet åtminstone är demokratier, vilket står i stark kontrast till Kinas auktoritära styre. Ett fritt och demokratiskt Taiwan kan bidra med att regionen som helhet utvecklas i mer demokratisk riktning. Om Kina kontrollerar Taiwan riskerar utvecklingen däremot att bli den motsatta då auktoritära makter i regionen växer sig starkare. Taiwans sak är också vår, för om Kina lyckas med sina geopolitiska mål i sitt närområde så finns det inget som säger att deras strävan efter herravälde inte kommer riktas vidare ut i världen.

Hur påverkas vi i Sverige?

Med den nivån på konflikten som råder idag så är påverkan på oss i Sverige relativt liten, men inte obefintlig. Geopolitisk oro har en negativ påverkan på aktiemarknaden, och i detta fall är det främst investeringar i tillväxtmarknader som drabbas negativt. Under våren var den kinesiska aktiemarknaden en av de sämst presterande marknaderna globalt, efter att den inledde året starkt i spåren av Kinas efterlängtade uppöppning från de omfattande covidrestriktionerna. Detta drevs till stor del av att utländska investerare sålde av sina innehav på grund av en rädsla över att de geopolitiska riskerna stiger.

Om konflikten eskalerar i närtid kan det dock få ödesdigra konsekvenser för svensk ekonomi. En av de mer allvarliga konsekvenserna av covidpandemin för svensk ekonomi var de omfattande leveransproblemen som pandemin förde med sig, som i sin tur ledde till komponentbrist inom såväl svensk som global industri. Bland annat orsakade detta omfattande problem för biltillverkare, som tvingades till upprepade produktionsstopp för att de helt enkelt inte kunde färdigställa bilarna. Den typ av komponenter som det framför allt rådde brist på var halvledare. Skulle Kina landsätta en blockad eller invasion av Taiwan så skulle bristen på halvledare bli ofantligt mycket mer omfattande än vad den var under pandemin, och hela Sveriges ekonomi skulle lamslösas.

Denna effekt blir dock mindre och mindre ju längre fram i tiden som en eventuell invasion skulle ske. Detta beror helt enkelt på att om kapacitet finns att producera tillräckligt många halvledare av hög kvalitet i Nordamerika och Europa så försvinner det ekonomiska beroendet av Taiwan.

De effekter som ändå skulle bli omfattande är att investeringar i tillväxtmarknader skulle falla kraftigt i värde. I Kina och i många länder i närområdet skulle aktiemarknaderna rasa. Dessutom finns det en risk att investering i kinesiska aktier skulle bli helt värdelösa på grund av att de blir omöjliga att handla med. Detta är precis vad som skedde för svenskar med investeringar i ryska aktier i samband med invasionen av Ukraina.

Dessutom skulle värdekedjor för andra varor än halvledare bli kraftigt påverkade. Även om man lyckas frigöra sig från beroendet av en specifik typ av komponent från en viss region så är det osannolikt att man helt skulle sluta handla med Kina bara som en förebyggande åtgärd ifall att de skulle gå i krig. Allt det som vi fortfarande kommer handla med Kina skulle drabbas, både av de sanktioner som sannolikt skulle följa en invasion, och av att befolkningens inställning till att köpa produkter från Kina skulle ändras. Dessa effekter, om än fortfarande skadliga för ekonomin, bedömer vi som relativt överkomliga.

Vi bedömer risken för att Kina väljer att invadera Taiwan i närtid som väldigt liten, givet alla de anledningar som resten av världen har att försvara dem. Om vi får anledning att omvärdera den bedömningen, antingen på grund av kraftigt ökad kinesisk aggression, eller att västvärlden har frigjort sig från beroendet av Taiwan samtidigt som Kina tydligt propagerar för att införliva Taiwan i Kina, så kommer detta självfallet även att påverka vår syn på investeringar i tillväxtmarknader. I dagsläget är denna risk dock försumbar, och har därför en begränsad påverkan på vår syn på tillväxtmarknader.